

Cuprins

Moștenirea lui Rurik	11
Efectul alegerilor americane asupra lumii și cum a răspuns planeta provocării Trump	15
Dragonul antiliberal	109
„ <i>The Lady</i> ” in power	113
Granițele interne ale islamului	155
Principiul autodeterminării națiunilor și provocarea Kurdistan	161
„Numai barbarii nu sunt curioși să știe de unde vin”	199
<i>The anti-sexual harassment cultural war</i>	205
Porunca a cincea sau a șasea	239
<i>Intelligence and narrow-mindedness</i> . Politica din ultimul secol și serviciile secrete	243
Scenarii apocaliptice și proiecte antiapocaliptice	331
<i>Postfață. Sub semnul Hidrei din Lerna</i>	337
<i>Index de nume</i>	343
<i>Index tematic</i>	351

Dan Pavel

**RĂZBOAIELE NETERMINATE
DIN ERA FACEBOOK**

POLIROM
2019

Călugării budiști, iar pe urmele lor societățile budiste, se află într-un proces de radicalizare. Unde? Față de cine? De ce? Cum? Am să încerc o explicație în paginile următoare. Pentru a se înțelege mai bine ce vreau să spun despre legătura dintre transformările societății budiste și Aung San Suu Kyi, voi face o prezentare scurtă (dar inteligibilă, sper) a biografiei liderii birmaneze, precum și a tatălui ei, „părintele fondator” al Birmaniei independente.

Aung San Suu Kyi s-a născut în iunie 1945, în plin război de eliberare de sub ocupația japoneză, fiind cel de-al treilea dintre cei patru copii ai cuplului Aung San – Daw Khin Kyi. Avea doar doi ani când tatăl ei a fost asasinat, pe 19 iulie 1947. Generalul Aung San a fost un personaj politic dinamic, ambiguu, controversat, avea porecle, nume de cod, nume conspirative, nume în diferite limbi, iar în cariera sa agitată a schimbat nu o dată taberele și loialitățile. A fost consecvent și eficient în realizarea unui singur scop, pentru care a fost considerat un erou național: independența Birmaniei⁹. Ca și omologii lor evrei, indieni ori egipteni, liderii politici birmanezi detestau stăpânirea colonială britanică¹⁰, împotriva căreia au luptat însă în modalități diferite. Erau deosebiri notabile între India și Birmania.

India era o megacolonie, fiind considerată Perla Coroanei; Londra autorizase forme de autoguvernare, iar liderii indieni ai luptei pentru independență se raportau constant la Occident. Birmania era un teritoriu marginal, cucerit de britanici de-abia după trei războaie grele, anexat Indiei britanice, iar birmanezii îi urau pe cotropitori. În plus, situația de periferie a Indiei coloniale, subordonată mai târziu Coroanei, i-a determinat pe britanici să încurajeze venirea locuitorilor

---

* Pentru cei care vor să-și reamintească ori să-și facă o primă idee cu privire la concepțiile rasiste, atitudinea și tratamentul dezumanizant aplicat de britanici populațiilor din colonii, le recomand să citească volumul lui George Orwell, *Burmese Days* (care a fost tradusă și în limba română, *Zile birmaneze*, la Editura Polirom, Iași, 2016). Este de un interes deosebit pentru că acțiunea se petrece în Birmania colonială. Pușini autori britanici au avut tăria morală să recunoască și să critice mentalitățile coloniale britanice. Ulterior, după decolonizare și dificultățile întâmpinate de fostele colonii, când propaganda sovietică și tiermondistă făceau ravagii, a început să se vorbească și despre importanța crucială a experienței civilizatorii coloniale britanice. Ea nu trebuie dată uitării, după cum nu trebuie ignorată *the dark side* a colonialismului britanic. Ironia istoriei vine din aceea că exprimarea unor standarde extrem de pretențioase vine din partea metropolei britanice, care are o imensă responsabilitate pentru crizele din fostele colonii.

din alte părți ale imperiului ca să lucreze în administrație, comerț, în ocupații cu grad mic de calificare ; unii dintre nou-veniți se ocupau de camătă, alții erau spărgători de greve. Britanicii au încurajat mai ales stabilirea în Birmania a indienilor, iar mulți erau musulmani. Aceste politici au atras din partea birmanezilor împotrivirea, precum și resentimente antiindiene/antihinduse, antimusulmane, care s-au manifestat în diferite perioade. Ulterior, de câte ori au putut, birmanezii i-au alungat din țară pe cei veniți în timpul stăpânirii britanice.

Liderii birmanezi ai luptei pentru independență au căutat sprijin în Uniunea Sovietică și/sau în Extremul Orient. O asemenea orientare nu era întâmplătoare : din punct de vedere lingvistic și antropologic, birmanezii fac parte din marea familie sino-tibetană (cele mai multe grupuri lingvistice din China, Tibet, Birmania, poate și Thailanda) ; indienii fac parte din marea familie indo-europeană ; populația Rohingya este tot indo-europeană (se mai folosește și categoria indo-arieni). În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, indienii au luptat în armata britanică, în vreme ce birmanezii au luptat de partea japonezilor, împotriva britanicilor, cel puțin pentru o perioadă.

La fel ca majoritatea teritoriilor desprinse din imperiile coloniale europene occidentale, din Imperiul Otoman sau din Imperiul Țarist, iar mai târziu din Uniunea Sovietică, statele care și-au câștigat independența s-au văzut confruntate de la bun început cu dificultățile și provocările diversității etnice, rasiale și/sau religioase. Semnificativ pentru situația complexă din Birmania este că pe 12 februarie 1947 a fost semnat Acordul de la Panglong, încheiat între guvernul Birmaniei și reprezentanții popoarelor Shan, Kachin și Chin. De la bun început, liderii majorității și ai minorităților etnice au încercat să pună în practică o soluție consensuală, modernă, democratică ; deși avea anumite imperfecțiuni, ele puteau fi corectate dacă exista bunăvoință, dar partea esențială era semnarea ; restul erau completări¹⁰. Din partea guvernului birmanez, acordul a fost negociat și semnat (doar) de Aung San, „părintele fondator” al Birmaniei independente, în vreme ce din partea celor trei grupuri etnice există nenumărate semnături. 12 februarie a rămas de atunci una dintre zilele sărbătorite la nivel național, Ziua Uniunii (*Union Day*)^{*}.

* Alte sărbători naționale din Myanmar/Birmania : 4 ianuarie, Ziua Independenței, care marchează desprinderea oficială de Imperiul Britanic, din 1948 ; 19 iulie, Ziua Martirilor, care marchează asasinarea lui Aung San și a altor membri ai cabinetului birmanez (din 1947), pe care am menționat-o mai sus.

© Guliver/Getty Images/Fox Photos

În centrul imaginii, Aung San, „părintele fondator” al Birmaniei independente, și premierul britanic Clement Attlee, semnatarii înțelegerii dintre Imperiul britanic și fosta colonie.

Principiile promovate de Aung San ca fundamente ale noii sale construcții statale nu fuseseră încă realizate niciunde în lume în mod riguros, dar aveau să fie în următoarele decenii formalizate în literatura de specialitate în concepte de tipul *stateness*, *state-building*, *nation-building*, iar apoi puse (sau nu) în practică: soluția sa consensuală era construirea unui stat federal descentralizat¹¹; recunoașterea legitimității grupurilor minoritare (pluralismul națiunilor), cu dreptul autonomiei locale și regionale (s-au pus bazele statului Kachin, în interiorul federației); recunoașterea dreptului de secesiune după o anumită perioadă. Câteva luni mai târziu însă, promotorul soluției consensuale, generalul Aung San, a fost asasinat.

Ce s-ar fi întâmplat dacă „părintele fondator” continua să trăiască este o întrebare de istorie contrafactuală. Cert este că soluția găsită în 1947 era una flexibilă, perfectibilă, cu condiția să implice toate părțile afectate ori interesate, iar liderii să fi avut voință politică; după asasinarea lui Aung San, succesorii săi nu i-au continuat moștenirea, soluția federală descentralizată, cu autonomie locală, a fost contestată

de atunci încoace, iar statul s-a confruntat cu nenumărate grupuri etnice și religioase contestatate, chiar secesioniste, ceea ce a condus la numeroase violențe și confruntări armate. Încă din 1947, musulmanii Rohingya au încercat să formeze în nordul regiunii Rakhine, aflată la granița cu Pakistanul de Est (Bangladesh), un stat islamic secesionist. Și mai cert este că nu s-a reușit de atunci încoace să se găsească soluții viabile pentru rezolvarea problemei coexistenței mai multor națiuni și religii în același stat. Dimpotrivă. Or, tocmai nerezolvarea acestei probleme pune în pericol consolidarea democrației birmaneze.

În general, relatările evenimentelor petrecute în Myanmar în ultimii doi ani au insistat asupra conflictelor interetnice. Acestora trebuie să le adăugăm și dimensiunea religioasă. Conflictele interconfesionale din Myanmar au un surplus de gravitate. Întreaga zonă geopolitică numită „bordura de Sud-Est a Eurasiei” (care include subcontinentul indian, Asia Centrală, China, Asia de Sud-Est) a fost marcată de „conflictul civilizațiilor” încă dinainte de destrămarea imperiului colonial britanic. Lucrurile au fost complicate din pricina suprapunerii altor conflicte.

În 1938, după separarea colonială administrativă de India, în Birmania au fost puternice manifestații populare în favoarea independenței naționale. Pe acel fond s-au petrecut însă confruntări comunitare între birmanezi și indienii musulmani, între majoritatea budistă și diferitele grupuri minoritare musulmane. Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a complicat și mai tare lucrurile. Iar terminarea războiului nu a simplificat situația.

Birmanezii alcătuiesc două treimi din populația Myanmarului, iar minoritățile, o treime. Șapte din cele paisprezece „state” ale Myanmarului au minorități. Oficial, în Myanmar sunt recunoscute 135 de grupuri etnice (ce vorbesc peste o sută de limbi diferite), care fac parte din cele opt „rase etnice majore” (Kachin; Kayah; Kayin; Chin; Bamar; Mon; Rakhine; Shan)*. Grupul etnic-religios Rohingya nu face parte din lista oficială recunoscută. Diversitatea demografică birmaneză

---

* Pentru cele 135 de grupuri etnice, vezi <http://www.embassyofmyanmar.be/ABOUT/ethnicgroups.htm>. Informația provine din cercetarea de background publicată de Council on Foreign Relations, „The Rohingya Crisis”, efectuată de Eleanor Albert, actualizat pe 20 aprilie 2018, <https://www.cfr.org/backgrounder/rohingya-crisis>.

The illustration features a dark grey wolf-like creature sitting on a wooden chair with a high back. The creature's front legs are replaced by two glowing light bulbs, and its hind legs are also replaced by two glowing light bulbs. The chair's legs are also replaced by glowing light bulbs. The scene is set against a red background with a grid pattern. In the upper right, there is a circular object with blue and yellow segments. In the upper left, a small black silhouette of a creature is visible. The overall style is surreal and artistic.

Dan LUNGU

Fiction Ltd.

Șoferul din Oz

FOLIROM

(ca și din întreaga regiune) este urmarea migrațiilor care s-au produs în zonă vreme de secole, chiar milenii, cu populații venite din Thailanda, Cambodgia, Bangladesh, India, Tibet, China. Toate grupurile minoritare au propriile lor armate „etnice”, „miliții”, forțe neregulate, care s-au luptat între ele în perioada colonială și a celui de-al Doilea Război Mondial, de o parte sau de cealaltă a taberelor din acea vreme. De regulă, armata colonială britanică era alcătuită din recruți ai grupurilor minoritare; după cum am arătat, Armata pentru Independența Birmaniei a fost înființată de japonezi, fiind alcătuită din etnici birmanezi și luptând împotriva imperiului colonial britanic. Acele circumstanțe speciale ale luptei anticoloniale-procoloniale (antibritanice-probritanice) au agravat stările de conflict dintre majoritari și minoritari. Au fost masacre în care au prevalat cei care erau mai puternici la un moment dat, într-o anumită zonă, mai ales masacrele japonezilor și birmanezilor împotriva aliaților minoritari ai britanicilor. Când s-a înființat noul stat Birmania, toate grupurile erau deja înarmate și au rămas astfel vreme de decenii, mai ales în confruntarea cu armata regulată birmaneză, care a fost epurată de ofițerii proveniți din rândurile minorităților. În diferite texte, chiar și în literatura de specialitate, se vorbește despre *etnocrație*, dar voi explica ceva mai jos de ce acuratețea termenului este parțială, relativă. Realitatea autonomiei locale și miza obținerii pe cale militară a secesiunii teritoriale de anumite grupuri minoritare au dominat istoria Birmaniei.

Conflictele interetnice din Myanmar au fost agravate de factorul religios¹². Este vorba despre *suprapunerea clivajelor*, cum ar spune Giovanni Sartori: peste clivajul etnic (care a dus la insurecții, războaie civile, revendicarea dreptului la secesiune) se suprapune clivajul religios. Datorită unor circumstanțe istorice, a părut că vechile conflicte religioase din regiune s-au atenuat. Persecutarea budiștilor, hindușilor, a adepților vechilor religii din Asia de Sud-Est, ca și a credincioșilor altor religii din Asia Centrală, Orientul Mijlociu ori Europa a început pe vremea războaielor și cuceririlor făcute de diferite regate și imperii islamice. Ulterior, în anumite zone, cei persecutați i-au persecutat la rândul lor pe musulmani.

În Imperiul Britanic și mai ales după prăbușirea acestuia au existat numeroase conflicte între budiști și islamici sau între hinduși și islamici, iar de regulă se impuneau cei care erau mai numeroși într-o anumită regiune. În ciuda modernizării, potențialul distructiv al conflictelor

religioase era atât de puternic în imperiul colonial britanic, încât la mijlocul secolului XX a fost nevoie de separarea grupurilor dominante în state separate. Trasarea granițelor viitoarelor state s-a făcut în funcție de diferențele și conflictele religioase (nu în funcție de criterii etnice sau rasiale). Împărțirea dintre India și Pakistan a fost dramatică, cu arderea locuințelor, localităților, masacre, iar în ultimă instanță milioane de oameni au fost forțați să se mute dintr-un teritoriu într-altul, la mari distanțe. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în schimbul participării la luptele împotriva japonezilor și a birmanezilor, comunitatea musulmană Rohingya a încercat să negocieze cu britanicii obținerea autonomiei sau includerea într-un viitor stat islamic. Aceste solicitări au continuat și după război, dar nu au avut ecou la Londra. Oricum, chiar și acolo unde s-a încercat separarea islamicilor de alte grupuri religioase granițele au fost imperfecte, întrucât nu au putut separa complet comunitățile. Astfel, în India trăiește o minoritate musulmană imensă (176 de milioane de oameni); strict demografic, India este cel de-al treilea stat din lume din punctul de vedere al mărimii comunității islamice (după Indonezia, cu 209 milioane, și Pakistan, cu 178 de milioane^{*}).

Tensiunile dintre India și Pakistan au fost și au rămas atât de puternice, încât fiecare stat și-a construit un arsenal de arme atomice. De mai multe decenii, disputa pentru Kașmir a dus la atrocități, terorism, războaie, spionaj, provocări, subminare reciprocă, alianțe făcute după principiul „dușmanii dușmanului meu sunt prietenii mei”. Iar „efectele colaterale” au fost devastatoare. Spre exemplu, în lupta sa contra Indiei și pentru Kașmir, Pakistanul a încurajat, antrenat, sponsorizat unele dintre cele mai periculoase rețele teroriste din lume (cum ar fi Al-Qaeda).

În Myanmar, țară predominant budistă, conflictele cu islamicii durează de secole și s-au intensificat în timp. Comunitatea islamică Rohingya este de origine indo-ariană, iar data stabilirii ei în regiune

---

* Ulterior, din cauza inconvenientelor practice, a distanței prea mari dintre teritoriile de Vest și de Est ale Pakistanului, s-a ajuns la o nouă separare statală, între Pakistan și Bangladesh, ambele predominant islamice. În 2014, India se afla pe locul al doilea între statele cu cel mai mare număr de musulmani (care alcătuiau însă doar 14,4% din populație). Între timp însă, creșterea demografică din Pakistan (care este un stat predominant islamic) a dus la clasarea acestei țări pe locul al doilea.